

**Recenzja rozprawy doktorskiej Pani magister Iwony Kuleszy-Woronickej pt.
„Środowisko wychowawcze rodzin zastępczych. Studium socjologiczne na przykładzie
miasta Białegostoku”,
napisanej pod kierunkiem dr hab. Mariusza Zemło, prof. UwB (2023)**

Rozprawa doktorska dotyczy wrażliwej społecznie problematyki środowiska wychowawczego dzieci i młodzieży w rodzinach zastępczych. Sformułowany przez Autorkę temat wymagał uwzględnienia specyficznego charakteru środowiska wychowawczego stwarzanego przez rodziny zastępcze. Biorąc pod uwagę zmiany w dokonujące się w ponowoczesnym społeczeństwie, a odnoszące się do przemian modelu rodziny, modyfikacji funkcji rodziny, procesów rozpadu rodzin i ich rekonstrukcji, a w ślad za tym zróżnicowanie losów dzieci z tych rodzin należy zaznaczyć, że w najnowszym polskim piśmiennictwie niezbędne są ukierunkowane badania naukowe zgłębiające tę tematykę.

Przedłożona przez Autorkę praca świadczy o umiejętności dokonania wyboru ważnego przedmiotu rozważań i analiz naukowych i stanowi zarazem oryginalne opracowanie istotnego problemu badawczego. Należy więc uznać, że temat wybrany przez Panią magister Iwonę Kuleszę-Woroniczką jako przedmiot rozprawy doktorskiej jest aktualny, a także ważny zarówno z teoretycznego, jak i praktycznego punktu widzenia. Może on w pełni służyć jako temat dysertacji o takim charakterze.

Odnosząc się do samego tytułu rozprawy należy stwierdzić, że Autorka zatytułowała ją prawidłowo. Tytuł właściwie określa tematykę niniejszej rozprawy i odpowiednio odnosi się do zagadnień różnych sfer środowiska wychowawczego dzieci wzrastających w rodzinach zastępczych. Biorąc pod uwagę, iż rodzina jako grupa pierwotna ma bardzo silny wpływ na proces wychowania młodego pokolenia, warunki środowiskowe stwarzane w rodzinach zastępczych stanowią o rezultatach wychowawczych. Jak wynika z tytułu pracy, Autorka opracowała tę problematykę w ujęciu socjologicznym. Nadanie pracy charakteru studium socjologicznego oznacza rozpatrywanie postawionego problemu z perspektywy teorii i metodologii nauk socjologicznych. Usytuowanie badań w jednym mieście świadczy o lokalnym wymiarze uzyskanych wyników. Uwzględniając powyższe elementy składowe tytułu recenzowanej pracy, należy stwierdzić, że jest on adekwatny do jej treści, która w całości zawiera się w tematyce określonej w tytule.

Przedłożona rozprawa doktorska to obszerne opracowanie, liczące 286 stron.

Dysertacja rozpoczyna się „Spisem treści” i „Wstępem”. Składa się z siedmiu rozdziałów. Pracę wieńczy „Zakończenie”, po którym zawarto „Bibliografię” i „Aneks”.

„Wstęp” stosunkowo obszerny, prawie o objętości rozdziału (s. 4-20) jest skomponowany dosyć nietypowo, bowiem zasadnie wydzielono w nim zatytułowane następujące części: „Problem badawczy”, „Motywy podjęcia problemu badawczego”, „Badania na rodzinami zastępczymi”, „Konstrukcja pracy”.

Przybliżając uwarunkowania postawienia problemu badawczego, Autorka określiła główny cel swojej rozprawy doktorskiej, wskazując na potrzebę diagnozy i oceny elementów determinujących jakość środowiska wychowawczego w rodzinach zastępczych. Z punktu widzenia efektywności procesu wychowawczego dzieci przez niebiologicznych rodziców, konieczne są zdecydowane przedsięwzięcia podejmowane przez rodziców przygotowujących się do pełnienia roli rodziców zastępczych wobec niebiologicznych dzieci, z uwzględnieniem analizy przyczyn, motywacji i stanu swojej rodziny.

Doktorantka wskazuje, co stanowiło inspirację jej rozprawy doktorskiej. Otóż zwraca ona uwagę na obserwowany w ostatnich latach dynamiczny wzrost różnorodnych zjawisk dysfunkcyjnych z udziałem rodziny, stający się palącym problemem społecznym. W tym celu warto poszukiwać determinantów i uwarunkowań tych niekorzystnych zjawisk, co powinno doprowadzić do sformułowania postulatów w zakresie właściwego doboru środków oddziaływania na poprawę tej sytuacji. Oprócz tych obiektywnych przyczyn Doktorantka podaje także powód subiektywny, jako własne doświadczenie, poprzez przyjęcie dziecka do swojej rodziny. Zatem recenzowana dysertacja ma duży walor poznawczy, gdyż czynione w niej analizy są oparte nie tylko na zebranych danych empirycznych w procesie badawczym, ale także w oparciu o autoobserwację i introspekcję. Szkoda tylko, że w części metodologicznej nie wspomniano o tych dodatkowych źródłach pozyskiwania informacji. Oceniając zasadność tak zakreślonych przesłanek podjęcia przez Doktorantkę analizowanej problematyki, można je uznać za zrozumiałe i wystarczające.

We „Wstępie” zaprezentowano także stan dotychczasowych badań nad rodzinami zastępczymi, poczynając od piśmiennictwa powstałego na początku dwudziestego wieku. Sytuacja rodzin zastępczych jest przedstawiana w świetle wyników badań zrealizowanych w kontekście społecznym, kulturowym, religijnym, w tym również w zakresie przeciwdziałania przejawom patologii w rodzinach, skutkujących oddawaniem dzieci do rodzin zastępczych.

W ostatnim dziale „Wstępu” opisano strukturę podziału treści i ogólnie zapowiedziano tematykę kolejnych rozdziałów pracy, a w jej podsumowaniu rekomendacje dla praktyki.

Intytulacja poszczególnych rozdziałów i podrozdziałów pracy jest właściwa. Wygodniejsza w odbiorze byłaby trójstopniowa numeracja rozdziałów: np. IV., 4.1..., 4.1.1.... Objętość poszczególnych rozdziałów jest zróżnicowana w zależności od charakteru i znaczenia

treści oraz ilości materiałów zebranych w badaniach empirycznych. Drugi rozdział wprowadzający o tematyce prawnej (20 stron) jest o ponad połowę krótszy od pierwszego wyjaśniającego kategorie socjologiczne (45 stron). Spośród czterech rozdziałów empirycznych najobszerniejszy jest rozdział V analizujący środowisko wychowawcze rodzin zastępczych pod kątem wychowawczo-edukacyjnym (58 stron), a najkrótszy rozdział VII dotyczący losów podopiecznych rodzin zastępczych (18 stron). Taki podział treści rozprawy jest uzasadniony tematyką poszczególnych rozdziałów. Pod względem ogólnej struktury podziału treści oraz intytulacji rozdziałów i podrozdziałów recenzowana praca prezentuje nie budzi zastrzeżeń. Doktorantka bardzo dokładnie opracowała każdy rozdział i zamieściła w tych rozdziałach stosowne podrozdziały odnoszące się merytorycznie do postawionych w badaniach autorskich pytań badawczych i hipotez badawczych.

W rozdziale I rozprawy zatytułowanym: „Rodzina i środowisko wychowawcze – definicje, funkcje, inspiracje teoretyczne” (s. 21-65) Autorka zamieściła sześć podrozdziałów, w których dokonuje wyjaśnienia zagadnień powiązanych z rodziną i środowiskiem wychowawczym. Dokonuje rzetelnej i wnikliwej charakterystyki instytucji rodziny i rodziny zastępczej oraz spełnianych przez nie funkcji, nie pomijając żadnego z istotnych elementów składających się na poszczególne funkcje. W ostatnim podrozdziale o niedookreślonym tytule sięga wybiórczo po socjologiczne teorie naznaczenia społecznego i praktyk życia rodzinnego.

W rozważaniach tych brakuje moim zdaniem pogłębionego kontekstu teoretycznego dotyczącego przemian modelu współczesnej rodziny, kryzysu tradycyjnej rodziny, czy patologii w rodzinach, szczególnie w odniesieniu do przyczyn konieczności wychowywania dzieci w rodzinach zastępczych. Tego typu odniesienia byłyby właściwym dopełnieniem charakterystyki podnoszonych w tym rozdziale zagadnień, a tym samym oczekiwanym zwieńczeniem poszczególnych wątków, pokazującym w jakim celu Autorka tak wnikliwie je omawiała.

Tytuł II rozdziału „Rodziny zastępcze w systemie społecznym i prawnym” (s. 66-85), zawierający cztery podrozdziały jest w pełni adekwatny do zamieszczonych w nim do treści. Zagadnienia związane z funkcjonowaniem rodzin zastępczych w Polsce zostały opisane z perspektywy historycznej począwszy od pierwszych wielofunkcyjnych placówek szkolnych z XII w., których fundatorami byli duchowni, a kończąc na Ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z 2012 r. Słusznie podjęto w tym rozdziale charakterystykę pojęć związanych w rodziną zastępczą na gruncie prawnym. Uwzględniono zarówno podstawy prawne,

prawa i obowiązki, jak i typologię rodzin zastępczych wynikającą z przepisów prawa. Informacje te przedstawione z punktu widzenia nauk prawnych stanowią dodatkowy, ciekawy aspekt dla omawianych zagadnień, mający jedynie charakter uzupełniający.

Dwa pierwsze rozdziały pracy miały charakter wprowadzający, natomiast trzeci jest niewątpliwie kluczowym, regulującym podstawy metodyczne autorskich badań empirycznych, niezbędnych dla podjętej tematyki, zakreślonej w tytule dysertacji.

Rozdział III noszący tytuł: „Metodologia badań własnych” (s. 86-104) stanowi zatem ważny element rozprawy, określający cel i metodykę przeprowadzonych autorskich badań empirycznych. Przedstawione są w nim kolejne elementy niezbędne w konceptualizacji badań empirycznych, takie jak: przedmiot, cel, problemy i hipotezy badawcze, metody, techniki i narzędzia badawcze, dobór próby, organizacja i przebieg badań autorskich, charakterystyka respondentów.

Prezentując cel badań Autorka słusznie podnosi jego praktyczną orientację. Natomiast na s. 86 podaje niezbyt dokładnie informacje o przedmiocie badań. Otóż przedmiotem badań nie powinna być analiza. Proces analizy jest pewną operacją prowadzoną według wybranych schematów i narzędzi. W empirycznej części dysertacji analizowane są wyniki badań.

Z proponowanych do badań zagadnień Doktorantka wyłuszczyła cztery problemy badawcze sformułowane w formie pytań, które uszczegóławia budując 14 pytań szczegółowych. Konsekwentnie do nich utworzono 14 szczegółowych hipotez badawczych przyporządkowanych do czterech hipotez wyjściowych. Postawione hipotezy badawcze uzupełnione o hipotezy szczegółowe stanowią wystarczający punkt wyjścia do badań naukowych nad podjętym tematem.

Podrozdział „Metody, techniki i narzędzia badawcze” jest zatytułowany „na wyrost”, ponieważ Doktorantka uzasadnia w nim konieczność posługiwania się metodą jakościową jaką jest wywiad pogłębiony, natomiast nie odnosi się zupełnie do technik badawczych. Dalej charakteryzuje bloki pytań w kwestionariuszu wywiadu, nie informując, że jest to wybrane przez nią narzędzie badawcze. Na s. 97 wkradła się pewna nieścisłość. Jest zapis: „Oba kwestionariusze wywiadów składały się z następujących pięciu bloków pytań”. Natomiast na wcześniejszych stronach brak jest informacji, że zostaną wykorzystane dwa kwestionariusze wywiadów. Dopiero w dalszych podrozdziałach dowiedzieć się można, że doktorantka przeprowadzała wywiady pogłębione w oparciu o dwa kwestionariusze. Jeden z nich przeznaczony jest dla rodzin zastępczych niezawodowych i zawodowych, a drugi dla ekspertów społecznych.

W podrozdziale „Dobór próby” podano liczby zrealizowanych wywiadów. Tu pojawia się drobna uwaga dotycząca sposobu zapisu cyfr. Na s. 99 zapisano: „Tych wywiadów było w sumie 4”. Tymczasem używane w zdaniu cyfry od 1 do 9 powinno pisać się słownie. Skrupulatnie została opisana organizacja i przebieg badań. W dwóch kolejnych podrozdziałach Autorka dokonała krótkiej charakterystyki wybranych cech społecznych respondentów. Wykorzystanie dwóch narzędzi do jednej techniki badawczej w metodzie jakościowej uznać można za wystarczające do zbadania problematyki wskazanej w tytule rozprawy i wyciągnięcia prawidłowych ocen oraz wniosków. Jednakże często stosuje się triangulację metod i technik badawczych nie tylko w celu zdobycia wystarczających materiałów, ale także z powodu eliminacji jednostronności czy immanentnych wad zawartych w poszczególnych metodach i technikach badawczych.

Cztery ostatnie rozdziały dysertacji mają charakter empiryczny i zawierają analizy wyników autorskich badań, wersyfikujące postawione przez Doktorantkę hipotezy badawcze. Nieczęsto prace doktorskie poświęcają tak wiele uwagi warstwie empirycznej. Czasami spotkać można nawet wśród przedstawicieli nauki opinie, że badania empiryczne są niepotrzebne, a liczy się tylko odpowiednio bogata treść o charakterze dogmatycznym. Trudno zgodzić się z takim podejściem w pracy badawczej, o ile oczywiście temat pracy daje możliwość przeprowadzenia takich badań. Badania empiryczne zawsze podnoszą wartość teoretycznego opracowania i powinny łączyć teorię z praktyką. Dobrze przeprowadzone przez Doktorantkę badania wykazały aktualne uwarunkowania społeczne realizacji funkcji wychowawczych przez rodziny zastępcze i sposoby pokonywania trudności i różnego rodzaju nieprawidłowości, zarówno w regulacjach prawnych, jak i w ich praktycznym stosowaniu. Dodać też trzeba, że rzetelne przeprowadzenie i opracowanie badań wymaga dużego wysiłku organizacyjnego, jest pracochłonne, pochłania więc sporo czasu. Dlatego wypada wyrazić słowa uznania dla Pani magister Iwony Kuleszy-Woronieckiej za robiącą wrażenie, solidnie wykonaną pracę w obszarze badań empirycznych z podjętego w pracy tematu.

Rozdział IV rozprawy zatytułowany: „Środowisko wychowawcze rodzin zastępczych w sferze materialno-bytowej” (s. 105-125) został podzielony na trzy wątki merytoryczne. W pierwszym z nich Autorka wskazuje na trzy obszary oceny sfery materialno-bytowej dokonywanej przez rodziców zastępczych. Podkreślane jest tu znaczenie charakteru warunków ekonomicznych i mieszkaniowych oraz zakresu pomocy socjalnej. W drugim rozdziale zawarto ocenę wpływu tych czynników na proces wychowawczy dokonywaną przez ekspertów.

Czynniki przedstawione w pracy wyniki badań ukazują w jaki sposób rozmiary i struktura uwarunkowań materialnych korelują z efektami wychowawczymi dzieci w rodzinach zastępczych. Na zakończenie tego rozdziału ukazano badane czynniki w perspektywie teorii naznaczenia.

Rozdział V noszący tytuł: „Środowisko wychowawcze rodzin zastępczych w wymiarze wychowawczo-edukacyjnym” (s. 126-186) jest drugim rozdziałem empirycznym dysertacji. Prezentowane są w nim analizy wyników badań zrealizowanych przez Doktorantkę w ramach wywiadów pogłębionych z rodzinami zastępczymi i ekspertami, dotyczących wymiaru wychowawczo-edukacyjnego dzieci z badanych rodzin. Analizowany potencjał wychowawczy, strategie i metody wychowawcze oraz trudności wychowawcze w domu i w szkole odniesiono do teorii praktyk życia rodzinnego, teorii naznaczenia i teorii tworzenia rodziny.

W rozdziale VI pod tytułem „Współpraca rodzin zastępczych z agendami wspomagającymi” (s. 187-230), na wstępie zaprezentowano następujące agendy współpracujące z rodzinami zastępczymi w zakresie wsparcia: Zespół ds. Pieczy Zastępczej i Dzieł Opieki nad Dzieckiem w Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie, żłobki, przedszkola, szkoły, organizacje społeczne jak Towarzystwo Nasz Dom, fundacje Ernst& Young i Skrzydła samodzielności, Ośrodek Konsultacyjno-Szkoleniowy i Klub Pieczy Zastępczej prowadzony przez fundację Dialog, Centrum Pomocy Dzieciom Stowarzyszenia KLANZA. Następnie przedstawiono opinie rodziców zastępczych na temat trudności uzyskania niezbędnych diagnoz dzieci w różnych placówkach medycznych, poradniach i instytucjach. W osobnych podrozdziałach dokonano analizy opinii rodziców zastępczych na temat współpracy ze szkołami i poradniami psychologiczno-pedagogicznymi oraz na temat wsparcia psychologicznego, a także na temat innych instytucji wsparcia. Można zauważyć w tym rozdziale pewną nieporadność w zatytułowaniu podrozdziałów 1.1. i 1.6. Otóż w pierwszym z nich pojawia w tytule opinia na temat agend wsparcia, a w drugim opinia na temat innych instytucji wsparcia. Jednak okazuje się, że w obu z nich mowa jest o tych samych agendach, na które składają się zarówno instytucje jak i organizacje społeczne (stowarzyszenia i fundacje). Z treści tych podrozdziałów wynika, że w pierwszym mowa jest o rodzajach wsparcia, o programach, o wielkościach pozyskiwanych funduszy itp., a w drugim analizowane są rzeczywiście opinie rodziców zastępczych pozyskane w wywiadach pogłębionych. W podrozdziale 2. dokonano z kolei analizy opinii ekspertów na temat współpracy rodzin zastępczych w wymienianymi wyżej agendami. Tytuł podrozdziału 3. zapowiada interpretacje teoretyczne badanych w tym rozdziale zagadnień, natomiast w treści nie pojawia się ani jeden

przypis podający źródła zawartych tam konstatacji. Zresztą w poprzednich dwóch rozdziałach IV i V także poczyniono odniesienia do teorii bez podawania przypisów.

Rozdział VII „Losy podopiecznych rodzin zastępczych” (s. 231-248) jest ostatnim rozdziałem dysertacji. Autorka poświęciła ten rozdział analizie opinii rodziców zastępczych i ekspertów na temat trzech podstawowych trajektorii losów podopiecznych: powrót do rodziny biologicznej, adopcja, rodzina zastępcza do usamodzielnienia. Zaś ostatni podrozdział 3. Zamieszczony na niespełna dwóch stronach, tak jak w poprzednich trzech rozdziałach bez podania źródeł, również nie spełnia oczekiwań wynikających z jego tytułu.

W swojej obszernej dysertacji Doktorantka wykazała się odpowiednią wiedzą na podjęty przez nią temat, poddając rzetelnej analizie wyniki badań empirycznych zagadnień dotyczących realizacji funkcji wychowawczych w rodzinach zastępczych. Na podstawie wyników badań, z należytą starannością omówiła istotne czynniki determinujące trudności i sukcesy wychowawcze, takie jak warunki materialno-bytowe i potencjał wychowawczo-edukacyjny badanych rodzin zastępczych, uzupełniany przez pomoc ze strony agend współpracujących z rodzinami zastępczymi. Przebadła także efekty tych zabiegów wychowawczych, kierując uwagę na losy podopiecznych rodzin zastępczych.

W zakończeniach poszczególnych rozdziałów empirycznych autorka nie ustosunkowuje się do postawionych w części metodologicznej hipotez badawczych, które są poddawane weryfikacji w tych poszczególnych rozdziałach. Robi to jednak bardzo dokładnie w samym zakończeniu całej pracy. Zatem nie można uznać, że wystąpił jakiś brak w podsumowaniu wyników badań, jedynie można wskazać, że czytelnik bezpośrednio w zakończeniu każdego rozdziału mógłby się dowiedzieć szczegółowo o rezultatach osiągniętych w badaniach odnoszących się do danej hipotezy. A wówczas w zakończeniu Autorka dokonałaby podsumowania całego procesu badawczego, reasumując ile hipotez, które i w jakim stopniu zostało potwierdzonych, a ile ewentualnie odrzuconych.

Pracę zamyka „Zakończenie” (s. 249-262). Ta jakże ważna część dysertacji zawiera odniesienie się Autorki do sformułowanych w pracy doktorskiej hipotez, sformułowanie istotnych dla omawianego tematu ocen, wniosków, propozycji i rekomendacji dla instytucji i organizacji, których istotnym zadaniem są zmiany w regulacjach systemowych polityki społecznej w odniesieniu do badanych zagadnień. Dzięki postawieniu konkretnych rekomendacji dla podmiotów odpowiedzialnych za procesy zachodzące w rodzinach

zastępczych oraz dla podmiotów współpracujących w procesie wychowawczym i edukacyjnym dzieci z rodzin zastępczych, zakończenie dysertacji posiada bardzo istotny walor. Postulaty zawarte w zakończeniu stanowią ważny rezultat przeprowadzonych w ramach dysertacji analiz i z całą pewnością zasługują na uwagę.

Bibliografia ujęta na stronach 263-272 zawiera 178 pozycji, w tym 23 w językach obcych. Autorka skorzystała tylko z dwóch pozycji źródłowych zamieszczonych na stronach internetowych i z jednego aktu prawnego. Dokonany przez Autorkę wybór materiałów źródłowych i publikacji świadczy o dobrej orientacji w literaturze przedmiotu. Autorka wykazała umiejętności właściwego wykorzystania pozycji literatury przydatnych dla omówienia podjętego tematu. Bibliografia wskazuje na umiarkowaną znajomość głównych poglądów przedstawicieli nauki z zakresu subdyscyplin socjologii powiązanych z poruszoną problematyką. Zasadna jest ocena, iż Doktorantka przeprowadziła obszerną kwerendę, w wyniku której zebrała bogatą bazę źródłową i dzięki temu wykorzystwała istotne dla rozważanej problematyki publikacje. Z uwag formalnych odnoszących się do Bibliografii można zasugerować akapity przy nazwiskach autorów oraz podawanie przy nazwiskach autorów całych imion zamiast inicjałów. O ile w przypisach podawanie inicjałów imion jest właściwe, o tyle w wykazie literatury rozprawy doktorskiej podanie całych imion dostarczałoby pełniejszej informacji o autorach.

Aneks (s. 273-286) odnosi się do części metodologicznej pracy. Autorka zamieściła w nim Kwestionariusz wywiadu z rodzinami zastępczymi (Aneks Nr 1.), Kwestionariusz wywiadu z ekspertami (Aneks Nr 2.), Wykaz informatorów (Aneks Nr 3.).

Ocena strony merytorycznej rozprawy jest pozytywna. Doktorantka wykazała się dojrzałością badacza empirycznego, który w zawiłej rzeczywistości życia społecznego potrafi dostrzec problem badawczy, postawić i zweryfikować hipotezy badawcze przy wykorzystaniu stosownych metod, technik i narzędzi badawczych, dokonać analizy wyników badań, wyciągnąć wnioski i postawić rekomendacje zawierające propozycje rozwiązań dla podmiotów zajmujących się polityką społeczną. Niniejsza dysertacja ma zdecydowanie empiryczny i praktyczny charakter. Znamienne jest, że w recenzowanych w ostatnich latach pracach doktorskich, tak jak i w tej zauważa się brak osadzenia problemu badawczego w szerszym kontekście teorii socjologicznych powiązanych z subdyscyplinami socjologii, w których mieszczą się badane zagadnienia, jak np. socjologia rodziny, socjologia wychowania, praca socjalna, itp. Co prawda doktorantka odwołuje się w dwóch pierwszych rozdziałach

teoretycznych do pojęć, definicji, kategorii mieszczących się w obrębie tych subdyscyplin, ale wydaje się słuszne odniesienie weryfikowanych hipotez badawczych do interpretacji przemian zachodzących w rodzinie funkcjonującej w ponowoczesnym społeczeństwie sieciowym, podejmowanych przez socjologów rodziny. Także problemy wychowawcze młodego pokolenia wynikające z przemian cywilizacyjnych ingerujących w strukturę psychiczną, szczególnie dzieci i młodzieży stanowią przemian dociekań socjologii wychowania. Z kolei badanie warunków bytowych rodzin wchodzi w zakres zainteresowań polityki społecznej i pracy socjalnej.

Otóż zwykle rozdziały w pierwszej części dysertacji doktorskiej mają charakter czysto teoretyczny i zawierają wybrane teorie socjologiczne będące bazą i inspiracją do opracowania konceptualizacji badań empirycznych, a także służą jako odniesienie do rezultatów analiz wyników badań i weryfikacji hipotez. Tymczasem w recenzowanej dysertacji są co prawda dwa rozdziały wprowadzające, w których wyjaśnione są pojęcia używane w badaniach jak rodzina, rodzina zastępcza, środowisko wychowawcze, historyczne i prawne aspekty rodzin zastępczych. Ale nie jest to przegląd teorii odnoszących się do przemian współczesnej rodziny, patologii życia rodzinnego i szerzej społecznego, których efektem jest konieczność umieszczania dzieci w rodzinach zastępczych.

Jednak w recenzowanej rozprawie można zauważyć pewne dwie nowatorskie konstrukcje. Otóż Wstęp został podzielony na podrozdziały, a w każdym rozdziale empirycznym zamieszczono jako ostatni podrozdział interpretacje teoretyczne odnoszące się do merytorycznych zagadnień, będących przedmiotem danego rozdziału. Jest to jakby rozśrodkowanie teoretycznych wątków i przesunięcie miejsca zamieszczania teorii w dysertacji, co Autorka czyni w sposób niezbyt precyzyjny bez odwoływania się do źródeł.

Pod względem warsztatowym oraz językowym rozprawa doktorska zasługuje na pozytywną ocenę. Autorka wykazała odpowiednią staranność pisarską. Należy też stwierdzić, iż umiejętnie posługuje się Ona językiem polskim, socjologicznymi pojęciami i kategoriami. Zatem z punktu widzenia edytorskiego dysertacja nie budzi zastrzeżeń.

Recenzowana dysertacja posiada duży walor aplikacyjny. Wnioski z przeprowadzonych przez doktorantkę obszernych badań autorskich i rekomendacje mogą zostać wykorzystane w praktyce. Zatem wnioskuję o publikację wyników badań w pismach branżowych z zakresu polityki społecznej, polityki prôrodzinnej, w pismach jednostek organizacyjnych edukacji szkolnej, pomocy społecznej, poradni psychologiczno-pedagogicznych, itp. Uwzględnienie - w przyszłej publikacji - wyrażonych w recenzji

propozycji uzupełnień, korekt i dodania niektórych zagadnień, może jedynie podnieść jej i tak wysoko ocenianą wartość.

Konkludując, należy stwierdzić, że ogólna ocena przedłożonej do recenzji rozprawy doktorskiej jest pozytywna.

Wypracowane przez Doktorantkę oceny i propozycje stanowią wartościowy głos w dyskusji nad kształtem środowiska wychowawczego stwarzanego przez rodziny zastępcze. Trzeba docenić bardzo obszerną i wartościową warstwę empiryczną recenzowanej pracy doktorskiej.

Biorąc powyższe pod uwagę, należy stwierdzić, że rozprawa doktorska Pani magister Iwony Kuleszy-Woronieckiej spełnia wymogi zawarte w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2017, poz. 1789) w zw. z art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018, poz. 1669 ze zm.) i stanowi podstawę ubiegania się o stopień naukowy doktora nauk socjologicznych. Wnoszę zatem o dopuszczenie Pani magister Iwony Kuleszy-Woronieckiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Prof. Sławomir Moduł', is written in a cursive style on the right side of the page.